

VZPOMÍNKY OSTATNÍCH KOLEGŮ A PŘÁTEL

prof. PhDr. Antonín Bartoněk, DrSc.

Čtvero zastavení s Jendou Firbasem

Římané členili čas celkem jako dnešní lidé: annus „rok“, mensis „měsíc“, dies „den“ – a v době křesťanství i hebdomas „týden“: navíc pak spojovali období pěti let v pojem „lustrum“ a počtem luster rádi měřili životní pouť člověka. A tak zhruba po dobu jedenácti luster (1945-2000) probíhaly v určité vzájemné blízkosti moje životní osudy i životní dráha Jendy Firbase.

Naše první kontakty se odehrály v šerém dávnověku poválečného rozvoje Filozofické fakulty MU. Já jsem od r. 1945 zapisoval latinu a řečtinu, ale brzy jsem si toto studium rozšířil o angličtinu. Tím jsem se od jisté doby začal objevovat v dávno již dnes neexistující seminární pracovně Anglického semináře, v níž pevnou rukou vládl prof. Vachek a do níž často odkudsi z boční kanceláře vstupoval laskavý, ale jak se časem ukázalo, rovněž nesmlouvavý starší student, pak knihovník, tzv. pomocná vědecká síla a posléze mladší asistent, kterého studenti oslovovali Jendo. Na tohoto Jendu jsem se brzy sám obrátil s jakousi žádostí adresovanou prof. Vachkovi a k jejímu promptnímu vyřízení bylo třeba Jendu navštívit v jeho bytě: od té doby, jestli mě paměť neklame, mám pocit, že tehdy Firbasovi bydleli někde na Údolní poblíž Úvozu.

Poté následovaly různé peripetie, studijní i nestudijní, já jsem dokončil studium klasické filologie, šel jsem na vojnu a po ní v r. 1952 potřebovali na fakultě asistenta na latinu a starou řečtinu. Na podzim jsem tedy nastoupil a učil tu i češtinu pro Řeky emigrovavší z Řecka, ale nejvíc jsem si cenil jazykového kurzu novozákonní řečtiny pro studenty i učitele – a v něm se objevili a až do konce semestru zdárně vydrželi bohemistka Zdenka Tichá, slavista Radoslav Večerka a anglista Jan Firbas. To byl potom začátek mé osobní odborné spolupráce s Jendou Firbasem, kdy on mi pomáhal s anglickými formulacemi pro mou práci o fonologii starořeckých dialek-

tů, k níž poskytl cenné metodologické podněty prof. Vachek, a já se spolu s Jendou zamýšlel nad překladem míst z řeckých autorů, uváděných v anglické monografii K. J. Dovera o starořeckém slovosledu. Tyto diskuse probíhaly porůznu koncem 50. a začátkem 60. let s dlouhými procházkami mezi ulicí Grohovou, kde Jenda tehdy již bydlel, a mezi ulicí Gorkého, kde jsem tehdy bydlel já.

Když jsem se časem odstěhoval na Lesnou, zbyl nám na rozhovory prostor a čas spíše na fakultě nebo často po cestě z menzy. Rozhovory byly leckdy opět odborné, ale často i dosti trudné o současných poměrech na fakultě i mimo ni, které byly pro Jendu místy existenčního rázu. Zejména mi utkvěla někdy až ze 70. let Jendova vzpomínka na událost, která se stala již podstatně dříve. Týkala se doby, kdy byl Jenda kontaktován fakultními stranickými orgány a přemlouván, aby vystoupil z československé církve evangelické, jímž byl členem. Tehdy se podle svého vyprávění ubránil zvláště přesvědčivým způsobem. V rodinném archivu se prý uchovávala jakási listina, z níž vyplývalo, že vzdálený Jendův předek z východních Čech byl v době před tolerančním patentem, jímž císař Josef II. povolil v r. 1781 omezenou náboženskou svobodu příslušníkům některých nekatolických vyznání, označen slovem „unbekehrbar“, což se dá přeložit jako „neobratitelný, odolný proti obrácení“ /myslí se „na jinou, tj. správnou víru“/. Co mohla komise udělat jiného než uvědomit si svůj neúspěch – ale současně bránila Jendovi nejprve po dlouhá léta v habilitaci a potom až do 90. let i v profesuře, zatímco se mu ve stejné době dostávalo z různých cizích univerzit čestných doktorátů, které vládnoucí administrativa těžko mohla odmítnout.

Období politických rekriminací však nakonec taktéž doznělo a brněnská anglistika se dočkala nového rozmachu. Její expanzivní rozvoj nebyl však ani nyní bez problémů, jak někdy vyplývalo z našich společných zasedání v 90. letech buď v grantové agentuře ČR nebo v jazykové sekci Státní akreditační komise; zde si dobře vzpomínám, jak Jendu dlouho mrzela určitá nespravedlnost vůči anglistice na jisté menší univerzitě. Faktem ovšem zůstává, že dnes už člověk neriskuje, když si čte anglicky psanou knihu v brněnské tramvaji jako na začátku 50. let, ani směrné číslo pro posluchače anglistiky už zásahem administrativy neklesá k počtu dvou posluchačů v jednom ročníku jako kdysi. Jan Firbas konečně obdržel i profesuru. Nicméně ústrky z minulých let stály Jendu mnoho času i sil, a tak mu po změnách v r. 1989 zbyla na práci pro českou anglistiku sot-

va více než pouhá dvě římská lustra. Konec dobrý, vše dobré – ale za jakou cenu!

Britská rada Brno

Profesor Firbas a brněnská Britská rada

Jako pracovníci Britské rady v Brně jsme měli v posledních deseti letech často příležitost setkávat se s panem profesorem Firbasem, který měl tu výsadu, že figuroval jak v seznamu členů našeho střediska, tak v autorském katalogu jeho knihovny. Pravidelně nám prokazoval čest svými návštěvami, jež pro něho nebyly prosté námahy vzhledem k okolnosti, že středisko je ve druhém patře bez výtahu. Po pravdě, nebyla to profesionální nutnost, která ho k nám přiváděla, protože renomovaní vědci zpravidla nejsou závislí na tradičních informačních službách. Zajímal se o aktuality ve vysílání BBC, tu a tam si prohlédl nové přírůstky a obvykle s posmutnělým úsměvem konstatoval, že doma má tolik knih, že je nikdy všechny nepřečte.

Pro nás – jeho žáky, kteří ho ctili – nebylo samozřejmé přijímat skutečnost, že k nám přistupoval jako k představitelům Britské rady, k níž měl dlouhodobý a hluboký vztah. Rád vzpomínal na předválečný English Institute i poválečné aktivity v Pisárkách. Návrat Britské rady do Brna v r.1991 přivítal jako symbolické dovršení znovuzrození svobody a demokracie u nás. Kdykoli měl příležitost, vyjadřoval vůči Britské radě vděčnost a obdiv. Osudy našeho střediska mu nikdy nebyly lhostejné a nejvýrazněji do nich zasáhl v roce 1995, kdy pro nás vyjednal nové, atraktivní prostory na Opletalově ulici. Při diplomatických návštěvách nás pan profesor nejednou podpořil prostě tím, že přišel, a my jsme se měli kým chlubit, jakkoli by se on jistě takové interpretaci vehementně bránil.

Čestné členství pana profesora nebylo zrušeno ani jeho odchodem a v historii působení Britské rady v Brně je zapsán nesmazatelně.

Helga Chládková, Leonard Boček, Jindřiška Svobodová
Regionální centrum Britské rady v Brně